

Коваленко М.В.

к.е.н., доцент кафедри менеджменту

Полтавська державна аграрна академія,

м. Полтава, Україна

ШАХРАЙСТВО В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА

Економічна безпека підприємства значною мірою залежить від того, як підприємство буде працювати в умовах невизначеності і господарського ризику. Для вирішення цього завдання на підприємстві має бути налагоджена власна система аналізу та управління економічними ризиками.

Навіть якщо в умовах економічної нестабільності останнє добре орієнтується на ринку, існує велика ймовірність того, що воно може піддатися атакам з боку своїх недобросовісних конкурентів і партнерів по бізнесу.

Основними серед таких посягань на вітчизняному та світовому ринку є шахрайство, а також корпоративні (або рейдерські) захоплення. Шахрайство – це злочин, в результаті якого жертва добровільно передає частину своїх матеріальних засобів в будь-якій формі шахраєві [2].

Шахрайство в підприємницької діяльності, зазвичай, має такі форми [1].

1) Використання фальшивих документів, особливо довіреностей, для вчинення протиправних дій. Широко розповсюджені підроблені документи існуючих або вигаданих організацій, підробка печаток і штампів.

2) Створення фірм – одноденок для того, щоб, набравши замовлення, отримати гроші за передоплатою і зникнути.

3) Використання іміджу сумлінних підприємств для отримання грошей за передоплатою. В цьому випадку шахраї, що володіють достатнім стартовим капіталом, перекупувають відому фірму, яка сумлінно виконувала свої зобов'язання. Найважливішою умовою перекупування є конфіденційність угоди, тобто зміна власника тримається сторонами в суворому секреті. Переконаючи клієнта зробити передоплату, нові власники називають підприємства, з якими

попередні власники працювали довго і успішно. Шахраї навіть дають телефони партнерів, не проінформованих про зміну власників фірми. Клієнту такі партнери підтверджують репутацію підприємства. Після отримання грошей за передплатою шахраї зникають.

4) Створення фіктивного підприємства, яке ніде не зареєстроване. Директор використовує паспорт на чуже ім'я, а рахунок у банку відкритий за невеликий хабар.

5) Створення спільного підприємства. Спільне підприємство реєструє вітчизняна сторона і вкладає в нього гроші зі своєї частки статутного фонду. Іноземна сторона пропонує сформувати свою частку статутного фонду за рахунок прибутку, отриманого від наміченої до здійснення торговельної угоди. Гроші, що становлять частку статутного фонду вітчизняної сторони, разом з кредитними коштами перераховуються за кордон іноземній стороні для реалізації проекту, де вони благополучно зникають.

6) Видача свідомо неправильно оформлених векселів. Вексель є борговим документом, оформленим згідно суворо встановлених вимог, з набором стандартних реквізитів. Для того, щоб вексель був визнаний недійсним, шахраї навмисне порушують законодавчо встановлену процедуру оформлення векселя. Різновидом є також видача фальшивого чека.

Фахівці виділяють кілька найпоширеніших методів ворожого поглинання підприємств [1].

1) Збирання блокуючого пакету акцій шляхом викупування акцій у співробітників. Цей метод особливо ефективний там, де працівники отримують низьку заробітну плату. Іноді, щоб активувати процес скуповування, агресор влаштовує показові покупки. Кільком дрібним акціонерам пропонують великі суми, що значно перевищують реальну вартість акцій. Інформація про це швидко поширюється, й інші працівники теж починають продавати акції. Коли процес запущений, ціни на акції можна знизити. Але іноді необхідно не стимулювати, а стримувати процес купівлі-продажу акцій.

Скупкою акцій трудового колективу етичні методи недружнього поглинання обмежуються. Далі йдуть нечесні прийоми.

2) Широкого розповсюдження набуло оскарження прав власності на акції або оскарження рішень акціонерів з метою поглинання підприємств. Правова неврегульованість періоду початку і середини 90-х рр., юридична неосвіченість і недосвідченість власників привели до того, що багато операцій з акціями компаній проводилися або проводяться з порушеннями закону. Чим і може скористатися компанія-агресор.

3) Інший дуже популярний метод – розмивання акцій. Він ефективний у випадку, якщо агресор – один із великих акціонерів підприємства. Мета – витіснення інших (часом, не менш великих) акціонерів. Для цього загальними зборами акціонерів має бути прийнято рішення про розміщення додаткових акцій шляхом закритої підписки. Щоб нейтралізувати супротивника, агресор подає на нього в дружній до себе суд через певні необґрунтовані претензії. Акції відповідача тимчасово арештовуються. Агресор проводить збори і розмиває акції. З часом суд знімає звинувачення, однак, результат залишається досягнутим.

4) Придбання контрольного пакету акцій є найбільш ефективним з точки зору правових гарантій підприємства, що розвивається. Якщо юридично грамотно провести операцію з придбання акцій господарюючого суб'єкта, то зацікавлені особи навряд чи оскаржать в судових органах подібні дії. Крім цього, власник контрольного пакета акцій має право офіційно приймати рішення практично з усіх питань діяльності підприємства. Даний спосіб найбільш часто використовують, коли акціонери компанії згодні продати належні їм акції сторонньому інвесторові.

Існує низка перевірених методів зберегти контроль над підприємством у разі загрози захоплення [1].

1. Захист реєстру акціонерів від несанкціонованого доступу. Людина зі сторони не знає, у кого знаходяться акції. Без доступу до реєстру зробити скупку акцій за короткий термін вкрай складно. Тому, на думку фахівців, небезпечно тримати реєстр у дрібних реєстродержателів.

2. Внесення змін до статутних документів з метою захисту підприємства від поглинання. Краще з самого початку прописати в статуті особливі умови захисту підприємства від поглинання.

3. «Золоті парашути» – це високоефективний метод захисту адміністрації підприємства. Суть його полягає в тому, що з керівництвом компанії укладаються трудові договори, в яких обумовлюються значні компенсації в разі їх звільнення.

4. Консолідація роз'єданого пакета. Сторона захисту скуповує акції у дрібних фізичних осіб, її пакет зростає, і у агресора залишається менше можливостей зібрати великий пакет. Якщо у підприємства відсутні фінансові можливості для подібної скупки, то можна зайнятися пошуком партнера для злиття, так званого, «білого лицаря», який відлякає агресора.

5. Перекачування капіталів. Найбільш значні активи підприємства переводяться в дочірні структури. Потім ці дочірні компанії відокремлюються від материнської, і агресор купує пустушку. За потреби ці активи потім повертаються в компанію.

6. Включення агресора в фінансово-технологічний ланцюжок. Цей метод актуальний у тому випадку, якщо агресора насправді цікавить не контроль над підприємством, а участь у виробничому ланцюжку. Не маючи можливості знайти спільну мову з менеджером або власниками підприємства, він намагається купити це підприємство.

7. PR-захист. Формування іміджу підприємства, важливого для регіону чи країни, може допомогти при протистоянні поглинанню. Якщо підприємству загрожує поглинання, але влада вирішує його підтримати, то шанси агресора істотно зменшуються. Актуальним є також організація інформаційної війни проти агресора.

8. «Отруйні пігулки». Суть в тому, що при поглинанні стороною, що захищається, проводиться додаткова емісія акцій з закритим розміщенням. Однак, при цьому необхідно мати або відповідні статутні документи, або отримати 75 % голосів на зборах акціонерів.

9. «Репеленти від акул». Підприємство укладає договори з секретними додатками, які вступають в силу в тому випадку, якщо хто-небудь отримує контроль над ним. В таких програмах існують умови, які різко погіршують фінансово-економічний стан підприємства. Агресор, коли йому стає про це відомо, починає замислюватися, чи варто йому купувати підприємство, якщо на додачу до нього він отримує безліч боргів і штрафів.

10. «Парашути». Це свідоме навішування боргів на підприємство. Ніхто не хоче купувати підприємство, у якого багато боргів.

11. Часткова ліквідація. У разі, якщо агресора цікавить не все підприємство, а якась частина устаткування, система продажів, то такий актив можна вивести за межі підприємства шляхом виділення його в окрему компанію, а потім взагалі відокремленням його від материнської компанії. Якщо такого активу у підприємства немає, то інтерес у агресора відразу падає.

12. Скуповування боргів. В цьому випадку потрібно спробувати домовитися з кредиторами. Багато кредиторів одразу хочуть отримати від агресора реальні гроші замість розстроченого боргу, який повільно виплачується.

Робота із забезпечення безпеки підприємницької діяльності в умовах конкурентної боротьби є діяльністю щодо виявлення можливих конкретних загроз, їх попередження та усунення або мінімізації шляхом відповідного юридичного оформлення і технологічної реалізації відповідних заходів.

Особливу увагу необхідно приділяти питанням недобросовісної конкуренції. При недобросовісній конкуренції в конкурентній боротьбі застосовують методи, пов'язані з порушенням прийнятих на ринку норм і правил.

Список використаної літератури

1. Програма MBA-Start. Модуль «Економіка і право»: [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mba.ru/mba-start>.

2. Економічна безпека та стійкість сільськогосподарських підприємств : [монографія] / В.І. Ткачук, О.А. Прокопчук, М.І. Яремова. – Житомир : Волинь, 2013. – 276 с.